

FYLKESMANNEN I FINNMARK
Landbruksavdelingen

FINNMÁRKKU FYLKKAMÁNNI
Eanandoalloossodat

Landbruks- og matdepartementet
Postboks 8007 Dep
0030 Oslo

Deres ref
20081973-/EIE

Deres dato
14.09.2009

Vår ref
Sak 2009/3541
Ark 422.0

Vår dato
10.12.2009

Saksbehandler/direkte telefon: Karianne Holm-Varsi - 78 95 05 70

Melding om vedtak - Forslag til vernehjemmel i jordloven - høring.

Vedlagt følger utskrift av møtebok.

Saken ble behandlet av fylkeslandbruksstyret den 7.12.2009 som sak 22/2009.

Skulle det være spørsmål eller noe du lurer på i saken kan saksbehandler kontaktes på telefon 78 95 05 92.

Med hilsen

Karianne Holm-Varsi

Vedlegg: Møtebok sak 22/2009

Møtebok

Fylkeslandbruksstyret i Finnmark

Sak: Høring – forslag til vernehjemmel i jordlova

Myndighet: Landbruks- og matdepartementet (LMD)

Sakslistennummer Fylkeslandbruksstyret: 22 /2009

Saksnummer Fylkesmannen: 2009/3541

Møtedato: 7.12.09

Vedlagte dokumenter:

Høringsbrev datert 14.9.2009

Rapport: Vernehjemmel i jordlova LMD 15. mars 2009 med vedlagt forslag til endring i lovteksten i jordlova.

Saksopplysninger/Bakgrunn

Statens landbruksforvaltning (SLF) har overlevert rapporten ”Vernehjemmel i jordlova” til landbruks- og matminister Lars Peder Brekk, med forslag om hjemmel for varig vern av den beste matjorda.

Forslaget fra SLF gjør det mulig å sikre de mest verdfulle matproduksjonsarealene i Norge mot nedbygging for all framtid, og samtidig legger en til rette for en ordinær og tidsmessig jordbruksdrift.

Hvorfor vernehjemmel?

Landbruks- og matminister Lars Peder Brekk presenterte det i en tale i august som et stort paradoks at mens vi verner strandsonen og vi verner skog for å sikre biologisk mangfold og friluftsliv, mangler vi tilsvarende muligheter for å verne det viktigste av alt: Matjorda, selve livsgrunnet for oss mennesker. Derfor har Statens landbruksforvaltning hatt i oppdrag å utrede forslag til en ny hjemmel i jordloven for varig vern av matjord. Rapporten vil bli sendt på høring, og vil sammen med innkomne uttalelser danne grunnlag for det videre arbeid med en slik vernehjemmel.

Brekk sier samtidig at dagens nedbygging av matjorda kan få store konsekvenser for livsvilkårene for våre etterkommere. Det er noe å tenke på at det tar opp mot 1000 år for naturen å produsere 10 cm. matjord. Klimautfordringene endrer forutsetningene for matproduksjon over hele kloden. De som i dag tillater at god matjord nedbygges, påtar seg et stort ansvar overfor framtidige generasjoner. Dette ønsker Brekk å ta tak blant annet ved innføring av vernehjemmel i jordlova.

Jordvernområder

Statens landbruksforvaltning foreslår i rapporten en hjemmel i jordlova § 8b for vern av dyrka jord. Kongen har myndighet til å gi verdfulle jordressurser et varig vern. Områder som vernes etter den nye hjemmelen i jordlova kalles **jordvernområder**. Rapporten inneholder også forslag til hvordan en verneprosess etter hjemmelen i jordlova kan gjennomføres.

I hovedtrekk foreslås prosessen slik:

Møtebok

Fylkeslandbruksstyret i Finnmark

Identifisere aktuelle områder for vern

Ved nasjonal, fylkesvis gjennomgang med formål om nasjonal verneplan for jordvernområder.

Ved initiativ fra grunneiere, enkeltpersoner organisasjoner eller ulike myndigheter gjennom ordinære planprosesser

Vurderingsfasen – utredning av mulige jordvernområder

Fylkesmannen fremmer forslag overfor Statens landbruksforvaltning (SLF) om hvilke konkrete områder som skal utredes videre. Fylkesmannen har ansvar for utredning av forslag ut ifra gitte kriterier.

Anbefaling/sluttbehandling

Statens landbruksforvaltning gjør deretter en samlet vurdering, og avgjør hvilke områder som skal utredes for vern, og avgrensning av områdene. SLF kan også starte verneprosesser på eget initiativ.

I utredningsfasen, når SLF har truffet vedtak om oppstart, vil det ikke være mulig å omdisponere arealer innenfor området.

SLF foretar en samlet vurdering, og gir sin anbefaling til Landbruks- og matdepartementet, som forbereder saken for endelig beslutning av Kongen.

Kriterier

Blant annet følgende kriterier skal ligge til grunn for utvelgelse av jordvernområder

- De mest verdifulle arealene for matproduksjon
- Arealer med verdifull dyrka jord som er utsatt for utbyggingspress
- Arealer som er egnet for matproduksjon, dvs. korn, grønnsaker, poteter og fôrproduksjon
- Arealer av betydning av beredskapshensyn

Vurdering av arealets størrelse, beliggenhet og øvrig beskaffenhet gjøres i den enkelte verneprosess.

Fortsatt strengt jordvern for all dyrka jord

Det skal fortsatt opprettholdes et strengt jordvern for dyrka jord som ikke vernes.

Jordvernhjemmelen kan bidra til at arealbesparende plangrep tvinger seg fram i større grad, i tråd med den nasjonale politikken

Matjorda sikres for fremtidige generasjoner

Kun 3 prosent av Norges areal er dyrka jord, og bare 1/3 av dette er egnet for matkornproduksjon. Til tross for en klart uttrykt jordvernpolitikk i Norge, omdisponeres det i dag dyrka jord i større omfang enn Regjeringen har satt som mål. Matjord er en ikke-fornybar ressurs. Nedbygging av dyrka jord er et irreversibelt inngrep. Når dyrka jord blir lagt under asfalt eller bebygd, kan den ikke tas i bruk igjen til matproduksjon

Nasjonal jordvernpolitikk

Vi har en klart uttrykt nasjonal jordvernpolitikk i Norge. Staten har også virkemidler i jordlova og plan- og bygningslova for å se at den nasjonale politikken følges opp i lokal arealforvaltning. Likevel skjer det en årlig omdisponering av dyrka jord i et mye større omfang enn Regjeringen sin målsetting.

Jordvernet taper

Erfaringer viser at jordvernet ofte taper i lokalpolitiske planprosesser og at det ofte er svært verdifulle jordressurser som må vike for utbygging. Tallene for omdisponering av dyrka jord viser at det er behov for sterkere virkemiddel enn de vi har i plan- og bygningslova og jordlova.

Møtebok

Fylkeslandbruksstyret i Finnmark

Statens landbruksforvaltning foreslår i rapporten en hjemmel i jordlova § 8b for vern av dyrka jord. Kongen har myndighet til å gi verdifulle jordressurser et varig vern. Verna områder kalles jordvernområde.

Jordbruksdrifta i jordvernområdene kan i hovedsak fortsette som før. Gjennom vernet sikrer en at det er mulig å drive jordbruk i verneområdene også i framtida. Jordvernområdene beskyttes mot nedbygging. Omdisponering og fradeling av dyrka jord i jordvernområdene innskrenkes. Avgjørelsesmyndighet i slike saker er foreslått lagt til Fylkesmannen. Fylkesmannen får en sentral rolle i utredning av verneforslag. Det blir lagt til rette for brede medvirkningsprosesser.

Landbruket i Finnmark

I Finnmark i 2008 var det i alt 372 søkere om produksjonstilskudd, hvorav 137 gårdsbruk med sau, og 149 bruk med melkeproduksjon inkl. 14 samdrifter, samt 16 bruk med ammekyr, 8 bruk med gris og 1 med verpehøner. Det er en nedgang på antall bruk og foretak sammenlignet med 2007. (tabell2)

Tallene viser at gårdsbrukene blir større i areal, og gjennomsnittlig bruksstørrelse er i dag på 260 daa fulldyrka jord.

Kommune Alta, Sør-Varanger, Tana og Porsanger har i dag de største sammenhengende jord- og skogsbruksressursene og har god aktivitet i jordbruket. Dette er produktive kommuner hvor jordbrukslandskapet er synlig. Mindre jordbrukskommuner som Vadsø, Vardø og Nesseby har de siste årene hatt en god utvikling i nyetableringer, som til en viss grad kompenseres for avgang fra næringa. I disse kommunene er sau hovedproduksjonen. Området er synlig preget av gjengroing av jordbruksareal.

Kvalsund, Karasjok og Kautokeino kommune har hatt jevn nedgang i antall landbrukseiendommer i drift, og det har i flere år vært liten aktivitet både innen rekruttering og bruksutbygging. Dette er områder der jordbruket er truet hvis ikke yngre krefter overtar, og driftsapparatet fornyes. Jordbruket i ytre strøk, på kysten av Finnmark preges generelt av få aktive bruk og med relativt små besetninger. Et unntak er Lebesby, som har et aktivt og levende landbruk med relativt god rekruttering og sterkt fagmiljø.

Jordbruksareal i drift i Finnmark utgjorde i 2008 et areal på 96 832 daa. i 2008 var det 372 driftsenheter som søkte om produksjonstilskudd, en dramatisk nedgang på hele 38 % siden år 2000, da tallet var 605 driftsenheter. Jordbruksareal i drift har følge tall fra KOSTRA gått ned med ca 9 % siden 2000.

I forhold til tallene fra 1969 ser vi at det var et større totalt jordbruksareal i drift enn i dag. Vi må regne med at mye jord av marginal kvalitet ble brukt til beite eller slått. Myrslått og utmarksbeite var også fortsatt vanlig. Noe av den jorda som i dag er klassifisert som dyrkbar jord ble brukt som dyrka jord. Av disse tallene ser vi at det foreligger et potensial for tiltak for oppdyrking.

Behov for jordbruksareal i Finnmark

Strukturrasjonaliseringen i landbruket har medført økt behov for jordbruksareal i Finnmark. Blant annet har fylket fått tilbakeført 3 000 000 liter melkekvote i løpet av de siste 4 årene.

Møtebok

Fylkeslandbruksstyret i Finnmark

Denne økningen medfører et behov på om lag 7 500 daa produksjonsareal til førproduksjon. Kvoteøkningen de siste årene i fylket er ikke geografisk jevnt fordelt, og det er en klar tendens til konsentrasjonsøkning av kvoteliter i enkelte deler av fylket, spesielt i Alta.

Vi må regne med at økningen i melkekvote medfører behov for flere arealtiltak for å gjenoppta drift av egne brakklagte jordbruksarealer, økt andel av forpakta og leide jordbruksareal, og nydyrking av jord.

En økning i melkekvote vil også medføre et behov for fornying av driftsbygninger. Gamle driftsbygninger bygd på 70- og 80-tallet er tungdrevne og er ikke egnet til å tilfredsstille nye krav om effektiv drift, dyrehelse og arbeidsmiljø. Et sterkere fokus på denne problemstillingen vil kunne bidra til å opprettholde aktiviteten i jordbruket, og bidra til at jordressursene tas vare på gjennom aktiv bruk.

Arbeid med jordvern i Finnmark

Fylkesmannen har i 2009 utarbeidet jordvernstrategien "Jorda i Finnmark – verdt å ta vare på". Hovedmål for jordvernstrategien er å ta vare på jord, skog og kulturlandskap som grunnlag for et miljørettet, lønnsomt, produktivt og nyskapende landbruk i Finnmark.

Dokumentet har vært til høring i kommunene og ulike interessegrupper i Finnmark, og Fylkeslandbruksstyret vedtok strategien 7. desember 2009.

Strategien skal være til hjelp i arealforvaltninga for å nå de nasjonalpolitiske mål som ligger til grunn i Landbruks- og matdepartementets miljøstrategi mot 2015, og for å nå målet om at årlig omdisponering av de mest verdifulle jordressursene skal halveres innen 2010. Formålet med strategien er å synliggjøre Fylkeslandbruksstyrets og Fylkesmannens strategier innenfor virkeområder til plan- og bygningsloven og landbrukets særlover. Strategiplanen skal ligge til grunn for Fylkesmannens forvaltning, gi signal til kommunene hva regionalt nivå legger vekt på, og gi retning for når Fylkesmannen gjør bruk av innsigelsesmyndighet og klage på kommunale vedtak etter plan- og bygningsloven. Strategien vil også være retningsgivende når Fylkesmannens skal utøve skjønn ved vedtak etter landbrukslovgivingen, og til hjelp i arealforvaltninga for å prioritere og klassifisere jordbruksareal, og bidra til forvaltning av landbrukets arealressurser i et helhetlig og langsiktig perspektiv.

Kommunene er hovedansvarlige for å praktisere og ivareta jordvernet i kommuneplan og reguleringsplaner, og ved enkelt vedtak etter plan- og bygningsloven og landbrukets særlover.

Vurdering

Fylkesmannen i Finnmark anser en vernehjemmel i jordlova for å være et ekstraordinært virkemiddel i jordvernet, som et supplement til de øvrige virkemidlene. I flere områder i Norge kan det være aktuelt og nødvendig å ta dette virkemiddelet i bruk for å ta vare på den beste matjorda.

Jordvernehjemmelen tar sikte på å sikre det varige vernet av jordressurser, et vern man i dag ikke har øvrige virkemidler til å ivareta.

Vern som foreslått vil omfatte utvalgte, større områder av spesielt verdifull dyrka jord. For Finnmark sitt vedkommende kan et slikt vern først og fremst tenkes å være aktuelt i de mest sentrale jordbruksområdene i fylket, i Alta og evt. Tana. Aktuelle områder må imidlertid vurderes nærmere av lokale og regionale myndigheter.

Møtebok

Fylkeslandbruksstyret i Finnmark

Bruk av vernehjemmelen vil, - slik vi oppfatter det, - i hovedsak basere seg på initiativ fra myndighetenes side, men det kan også være aktuelt for private og grunneiere å ta initiativ til å ta i bruk vernehjemmelen.

Norge har høstet mye erfaring med arealvern på miljøområdet, gjennom etablering av store og omfattende verneområder i hele landet. Ved innføring og bruk av vernehjemmel i jordlova vil mye av denne erfaringen kunne brukes til å skape god tilslutning til jordvernet, forhåpentligvis eliminere en del motstand, og i stedet skape gode prosesser og konstruktiv debatt lokalt og regionalt i fagmiljø og politiske miljø.

Det er imidlertid viktig å samtidig holde sterk fokus på de øvrige virkemidlene i jordvernet, styrke og integrere disse, slik at de ikke bare blir rene forvaltningsverktøy for lokal og regional landbruksforvaltning, men også kan bidra- og gi legitimitet og engasjement i regional- og lokalpolitikk. Dette oppfatter vi som en kritisk suksessfaktor i jordvernet fremover.

Med tanke på bruk av jordvern hjemmelen i Finnmark må kriteriene som er oppgitt kunne benyttes med tanke på klassifisering ut ifra regionale forhold, bl.a klimatiske og geografiske forhold. Arealer til matkornproduksjon er bl.a i mindre grad anvendelig som kriterie i Finnmark. Uten en hensiktsmessig differensiering vil jordarealer i Finnmark ikke være aktuelt for vern.

Når det gjelder begrensninger på tiltak innenfor vedtatte verneområder, omfatter dette jfr. § 8c i lovteksten også oppføring av bygninger tilknyttet drifta av eiendommen, og bygging av driftsveier og gårdsveier. Fylkesmannen anmoder om at denne begrensningen vurderes nøye, slik at en sikrer hensiktsmessig utvikling av jordbruket også innenfor verneområder. Dette spesielt med tanke på at vernet kan komme til å omfatte store, sammenhengende områder med flere grunneiendommer med ulike behov for oppgradering og utvidelse. Fylkesmannen ser imidlertid klart behov for at et sterkt jordvern også må ta sikte på plassering av gårdens egne bygninger, veier og øvrige anlegg.

Fylkesmannen v/landbruksdirektøren sitt forslag til vedtak:

Fylkeslandbruksstyret i Finnmark bifaller forslaget til vernehjemmel i jordlova, som supplement til øvrige hensiktsmessige og effektive virkemidler i jordvernet.

Begrunnelse:

Fylkeslandbruksstyrets vedtak:

Enstemmig som administrasjonens forslag til vedtak

Sign. leder Fylkeslandbruksstyret .....